

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 35.

У НОВОМ САДУ 28. АВГУСТА 1886.

ГОД. II

ПОЧЕТАК.

високе горе Шаре
И њених кришних стена,
С Авале, Фрушке Горе,
Динаре и Ловћена,
Чудни се гласи хоре,
Виле се горске зову,
Па кликћу, к'о да зборе:
„Већ је време да јад српски мине —
Срби треба да се уједине!“

А тице наше горске
Веселе лете зраком,
Па једна другу љубе
И песмом здраве лаком.
Слатки су гласи њини,
Одлежу од њих горе,
Тице се нешто хвале,
Чисто бих рек'о зборе:
„Дошло време да нам срећа сине —
Срби желе да се уједине!“

Веселе тице српске
Од горе гори лећу,
Па летећ зраком српским
На сиње море слећу.
Море им песму слуша
Па диже шумне вале;
Шумни се вали грле
Па хујећ' Бога хвале:
„Дошло време да нам срећа сине —
Срби мисле да се уједине!“

Весели вали морски
Обале српске плаве,
Да цвећу око себе
За своју срећу јаве.
И сваки цветак одмах
Весео главу наже,
Да један другом шапне,
Да један другом каже:
„Дошло време да нам срећа сине —
Срби хоће да се уједине!“

Пољем се срећа осу,
Па онда даље пође,
Па летећ летом брзим
Косовском гробљу дође,
Па кад се доле спусти
И праху српском приђе,
Јуначки прах оживе,
Из гробља глас изиђе:
„Терет земљин к'о да ће да мине —
Баш ће Срби да се уједине!“

С Косова радост оде
У српске цркве старе,
Испуни двери, звона,
Певнице и олтаре,
И звона стара сама
Весело звонит' сташе,
А цркве и олтари
Од себе пропеваше:
„Дође време да нам слава сине —
Срби раде да се уједине!“

Вл. М. Јовановић.

ПОД ОБРАЗИНОМ.

ПРИПОВЕТКА.

НАПИСАЛА МИЛЕВА СИМИЋА.

укусно намештеној соби седи Динићка, богата млада удовица, крај прозора па гледа, како се напољу нижу крупне снежне пахуљице, да се после слију у једноставан бео ћилим. И бог зна докле би седела тако замишљена, да је из сањарије не

трже лако куцање на вратих. Иза овога угаза се млада девојка. На њојзи је лепа оперважена хаљина угасито мрке боје; густа црна коса, што јој провирује иза оперважене капе, блиста се од сатопљених снежних капљица, свежи јој образи зарудили од зиме па им го-

тово не доликује сега, коју на њих сливају велике црне очи.

„А, никад ништа ниси паметније учинила, него што си сад дошла«, рече Динићка пружив јој руку. »Сад бар нећу морати цело после подне седити сама, а чућу, како си ноћас провела.“

„Пре свега“, рече јој гошћа скидајући огртач, »да ти кажем нешто ново: намолила сам оца, да се више не срди на тебе, што га ниси хтела послушати да се удаш за Панића, и тако ћеш после године дана опет сутра код нас ручати. Хоћеш ли? Отац те је поздравио, да дођеш.“

„Остави ме да се промислим«, рече Динићка озбиљно.

„А шта ћеш ваздан мислити! Знаш, да смо ми у свој нашој породици најближи сродници; па онда, видиш, има нешто, због чега би ми велику љубав учинила, ако попустиш. Па ако ћемо на што ви се и нисте свадиле, отац тебе није вређао, ви се само нисте споразумели. А напоследку не смећи с ума, да је отац стар, а људи његовог доба обично су напрасити, с тога млађи треба да им гледе кроз прсте.“

„Па добро, попустићу, али добро ме разуми, то чиним само теби за љубав.« Динићка загрли своји гошћу, па онда опет хтеде сести на своје старо место крај прозора.

„Не ту“, одвраћала је гошћа; „видиш, како крај пећи лепо стоје оне две мале наслоњаче, чини ми се као да нас маме себи; а крај ватре се тако лепо разговарати.“

„Па како ти хоћеш“, прихвати домаћица, и у тренутку су обе седиле крај пећи.

„Па зар ћемо овако ћутати“, настави Динићка погледава на своју гошћу, како је тужно оборила главу на груди; „де да чујем, како је прошла ваша ноћашња забава?“

„За мене никако“.

„Гле, молим те“, шалила се Динићка, »ваљда се опет што десило, што не иде вама у хатар?“

„Тако је“, поче гошћа, али намах застаде а из ока јој кану крупна суза.

„Ивана“, викну Динићка изненађено, »та ти баш као да плачеш; немој бити дете, казуј брзо, шта се то десило?“

„Он ме више не воли“, рече Ивана тихо, глава јој клону на наслон од столице а са лица јој поче се кружити суза иза сузе.

„Којешта“, тешила је Динићка гладећи је нежно по коси, „ко ти је опет то казао?“

„А зар мени ко треба то да каже?“

„Да откуд ти то закључујеш?“

„Имам за то стварних доказа“.

„Шта, ваљда није играо с тобом ниједну четворку?“

„То није ни могао учинити“.

„Како то, зар су му те други играчи претели?“

„Готово да је тако“.

„Боже мој, баш си ти дете. Та то тек није никакав, као што ти рече, стваран доказ, да те он не воли. Па јеси ли га запитала, зашто се са четворком закаснио?“

„То опет ја нисам могла учинити“.

„Аха, дакле смо били мало јогунасти“.

„Ти ме не разумеш“.

„То је твоја кривица; изведи ме на прави пут. Почнимо онде, где смо застали. Зашто ниси Радивоја запитала, што се закаснио?“

„О, теби ће стати памет, док чујеш прави узрок. Помисли само, он на нашој ноћној забави није ни био.“

„Није био? Па је ли то тај твој доказ, којим хоћеш да тврдиш, да те не воли?“

„О, није само то, него чуј само: он нити је био сам да ми се извини, нити ми је што поручио“.

„Па зар си ти тако брзо готова, да га осудиш. Ниси ли пробала, да пронађеш другога узрока за то. Зар га у томе нису могли спречити какви важни послови.“

„Никад нисам помишљала, да има нечега, што треба да му је прече од мене“.

„Онда ти мислиш онако, као што мисле деца, а не паметне девојке.“

„Па и да је тако, зар он није могао мени то јавити“.

„Можда и није. Најпосле можда је морао куд ненадно отпутовати, или да идем још даље можда се и разболео.“

Ивана за један мах престаде дисати а укочен јој поглед застаде на Динићки.

„Не, не“, задрма тужно главом, па и да је, сачувај боже, тако, каква узрока би он имао, да то од мене затаји?“

„Можда није хтео да те плаши“.

„Мислиш?“

„Па паравно; све је могуће“.

„Све је могуће, велиш. Онда је могуће и то, да мене Радивој више не воли.“

„Ту песму нећу више да чујем. Ја бих ти

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

световала, да будеш мирна, сасвим мирна, па ћеш за кратко време увидити, да сам ја имала право.“

„Али ја не умем да будем мирна.“

„Онда ћу те ја томе научити.“

„Па шта треба сад по твој мишљењу ја да чиним?“

„Да ишчекаш поруку од Радивоја, која без сумње мора скоро стићи.“

„Хоћеш ли још о томе да говоримо?“

„Докле год теби буде по вољи. Па реци ми одмах, ко је позивао госте?“

„Јован, као обично.“

„А ко је писао позиве?“

„То знаш да је од вајкада мој посао, па тако је било и овом приликом.“

„Е, онда није могуће, да си ти за њега заборавила написати позив.“

„Боже мој, теби је још до шале.“

„Не, збиља, ја само хоћу да те правилно испитам.“

„Па шта хоћеш још?“

„А да није Јован случајно заборавио Радивоју позив предати?“

„Не, то се није могло десити, јер кад је Јован пошао њему, срео је доле код степена Петровића, па како је овај рекао да иде Радивоју, замолио га је, да му преда позив. То ми је сам Петровић приповедио.“

„А да није Петровић случајно смео с ума, да треба да му преда позив.“

„Предао га је, јер ми је још казао, да ми је Радивој поручио, да ће зацело доћи.“

„Па колико је дана прошло, како ти ниси видела Радивоја.“

„Три пуна дана.“

„Додуше то је велики размак времена.“

„Немој ми се ругати. Да си ти на мом месту, и теби би било исто тако као мени.“

„Хајд, хајд, ја само теби кажем, да ти Радивоја осуђујеш бадава, али зато ћеш га пред-а-мног молити да се не срди.“

„Дао би бог, да ти имаш право, а за то ћемо већ лако.“

„Не води бриге, све ће бити добро, а сад ходи да заједно што одсвирамо.“

И за кратко време седиле су обе код гласовира.

* * *

„Здраво, Радивоје!“ зачу лечник Радивој Радић где га неко видну по имену, осврте се и угледа свог друга.

„Где Мише“, рече, пружив му руку, „кад си стигао?“

„Синоћ. А камо ти тако журно?“

„На жељезничку станицу.“

„Далеко ли ћеш?“

„Само до С.“

„Идеш ли каквом болеснику?“

„Не, већ приватним послом.“

„Па кад смо се већ овако нашли, отпратићу те до станице.“

„Видиш, то је паметно; бар нећу ићи сам.“

„Реци ти мени“, започеће Миша Стојшић, економ из Н., „да ниси ти наурио да се жениш, јер то су у младих људи најприватнији послови. Додуше ниси рђаво пошао; у С. веле да има и лепих и богатих девојака.“

„Вараш се, брајко, није ми женидба ни на крај памети.“

„Где где, још ће се ваљда и обистинити оно, што сам за тебе чуо.“

„А шта си ти то могао чути?“

„Та рекосе ми, да си овде баш онако озбиљно неку врло лепу девојку заволио.“

„Рекли су ти лаж.“

„Та немој ти мени врдати. Онај, од кога сам ја чуо, чини ми се да је добро извештен. Зато, брајко, ако је што у ствари, не оклевај, жени се. Ето угледај се на мене; сад ће некако да се наврши три године, како сам се оженио, па ако тако и даље устрада, нећу се никад покајати.“

»Махни се тога, па окрени други разговор,« рече Радивој тужно.

»Та где сад, није то махни се, већ мене то занима. Готово ме је жао, што смо већ близу станице, а као да је и време, кад влак стиже, већ сасвим одмерено, иначе ти баш не би тако на брзу руку остао миран; али већ наћићемо се ми, кад се вратим. Па кад да ти се надам?“

„У недељу.“

„Тај дап је, чини ми се, неки венчић?“

„Имаш право.“

„Па хоћемо ли се наћи тамо?“

„По свој прилици.“

„Гледај, да одржиш реч.“

„Као увек.“

Таман то доврши, а они стигосе станице. Још једно збогом и пријатељи се растадоше.

На два дана иза тога, састали се по уреченом договору на венчићу. Како Миша није био играч а Радивоја тог вечера беше напустила воља да игра, одоше обојица у трапезарију, нађоше zgodно место, како им не би

при пролазу нико сметао, седоше и разговор се заче:

„Јеси ли са женом дошао?“ упитаће Радивој.

„Наравно.“

„Па како она не дође на венчић?“

„Још је, вели, уморна од пута; а знаш како је, матер није видела неких седам месеци, па ту ти онда разговору никад краја. А да видиш, не мари ти баш ни она за игру као ни ја.“

„Па зар јој је било право, што си ти дошао овамо?“

„Рекао сам јој још, кад сам се нашао с тобом, да смо се договорили, да се овде састанемо, па ме је још сама данас опоменула, да треба да идем.“

„Јеси чуо, ти имаш красну жену. Баш можеш о срећи приповедати.“

„А шта стоји у том погледу твојој срећи на путу?“

„А ко би то знао? Готово да запевам опу песму, ил не да ђаво, ил не да бог.“

„Па говори, да чујем, шта је то било с тобом. Та ако се мени нећеш исповедити, да коме ћеш?“

„Хајд нек буде, кад није друкчије, право велиш, теби могу све рећи?“

„И ја мислим.“

„Што да одуговлачим, кад се све даје исприповедати са неколико речи. Не знам, да ли ти знаш овде неког Павла Мостића?“

„Само из чувења.“

„То је врло богат човек и тргује на велико са раном. Већ је јако стар а није био много млађи ни онда, када се по други пут оженио са доста младом женом, која му је, пошто је рано умрла, након себе оставила кћер. Ту његову јединицу сам, видиш, ја заволио, и мислио сам, да и она мене воли и — укратко: на- дао сам се, да ћу бити срећан.“

„Па?“

„Па сад ствари стоје тако, да се ми никад више нећемо видети.“

„По свој прилици је њен отац узрок томе.“

„Не, већ баш сама она.“

„Како то?“

„То ти не могу рећи. Не теби, већ никоме. Само ти толико кажем, да сам у њој гледао најсавршенији створ, и по спољашњој лепоти и по души па сам се разуверио.“

„Та није могуће.“

„Не смећи с ума, да ти све то ја казујем.“

„Можда те је ко преварио.“

„Тек нећеш мислити, да сам тако лакоу- ман, да бих се дао ма чим преварити. Не. Ја сам се сам осведочио.“

„А лепа је, велиш?“

„Као анђео.“

„И ти си мислио, да јој је и душа исто тако лепа?“

„Било је, кад сам мислио, да ће ми сав свет завидити на том бесцен-блугу; али све је прошло, ја је морам заборавити.“

„А да ниси случајно пренаглио? Да је ниси бадава осудио?“

„Ја имам узрока да верујем у то, да нисам.“

„Па зар баш нема ништа, што би могло ту ствар поправити?“

„Ништа. Све је прошло. Ја морам све заборавити. То је у том погледу моја последња одлука, а ја те молим, да с тим будемо готови једаред за свагда. Окренимо сад други разговор.“

„Дозволи још коју реч. Реци ми, је ли се удала та твоја неверница?“

„Није још, ал тек што није.“

„А знаш ли, шта би било најпаметније?“

„Шта?“

„Да се ти ожениш пре нег што се она уда.“

„То не могу.“

„Шта, још су свеже ране?“

„Не зато, већ што ћу одсад тешко коме веровати.“

„Ал ако бих ти ја нашао девојку, којој би могао веровати?“

„Махни се, махни се, понуди је срећнијем од мене.“

„Којешта Та море, то је девојка баш онако пред кума.“

„Баш зато.“

„Та не будали. Послушај ме па се нећеш кајати.“

„Окани ме се: буди уверен, да ме бар за коју годину неће моћи нико приволети, да се оженим.“

„То није паметно. Зар не знаш, да се код нас мушкараца та болест, коју називају љубав, најбоље лечи женидбом?“

„Ја не бих умео неког варати.“

„Па ја те тиме и не нудим. Па онда, зар ти не мислиш на то, да твоја стара мати треба одмене?“

„Још те колико. Мене боли, што ће она морати још неко време сама истрајати; али шта ћу, кад тако мора да буде.“

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

„Наравно. Кад се теби прохтело, да ту-
жиш као баба у запећку.

„Не рекох ли ти, окрени други разговор.“

„Е мој брајко, ако ти мислиш, да ћу се
ја дати заплашити твојим одлукама и забраном,
онда се љуто вараш. Боље ће дакле бити, да
се лепо и паметно о томе разговарамо и даље.“

„Али ти се опет вараш, ако мислиш, да ће
од даљег таквог разговора бити каква берићета.“

„Не варам се ја; јер ти треба да знаш, да
су и мене на тај начин оженили, на који, ви-
диш, ја сад хоћу да оженим тебе.

„Шта велиш?“

„Па ја доста јасно говорим.“

„Ти да си се тако оженио? Та то није
могуће.“

„Да, да, тако је, као што ти рекох, немој
ме гледати.“

„И ти си, пре но што си се оженио,
другу волио?“

„Да, и још како волио.“

„Па та те је напустила и удала се за другог.“

„Јесте. Као што видиш, и мени је усуд дао
судбу сличну твојој.“

„И ти си се одмах оженио?“

„Отприлике на по године.“

„Па волеш ли ти твоју жену?“

„Као очи моје,“ рече Миша тако одушев-
љено, да је Радивој био сасвим уверен, да је
из његових уста чуо праву истину.

„Чудновато.“

„Није то чудновато, већ сасвим природно.
Тако, видиш, бива у животу. У романима је
наравно друкчије. Тамо се тако шта трагично
свршава; али веруј ми, да је овако и паметније
и боље.“

„Ко ме може бити.“

„То може бити свакоме, ко само хоће да
му буде. Зато ти ја и саветујем, да се ожениш.“

„Не не. То не иде.“

„Та ја знам, да си ти од заманде био са-

њалица. Ја те најпосле и не нудим, да се оже-
ниш за недељу две дана, али учини ми бар то,
па хајде с нама, кад ми пођемо у Н., тамо ћеш
видити ту девојку, коју сам ти ја већ давно на-
менио.“

„Од тог посла неће бити ништа.“

„А као зашто?“

„Е ти си баш права налепа. Море разумеш
ли ти, шта је то, кад ја кажем: ја нећу да се
женим.“

„Та ја то доникле разумем, т. ј. разумем,
да нећеш сад још да се жениш; али можда ћеш
добити вољу на то за неколико месеци.“

„Па имаћемо кад о том разговарати. А сад,
тако ти бога, престани о томе, јер још мало
па ћу те морати напустити.“

„Не, ни за главу; не знам, шта бих ја ов-
де сам. Него упамти, да ми тај разговор да-
нас нисмо свршили. Нећу баш да кажем, кад
ћемо га наставити, али доћи ће време и за то.

„Добро, добро, идемо да видимо.“

„Тако је. Али дај да наручимо вечеру; у
разговору готово заборависмо, да треба јести.
Па збиља, кад је реч о вечери, имаш поздрав
од моје пунице и жене, да нам дођеш сутра
на вечеру.“

„Хвала. Хоће ли још кога бити?“

„Зашто питаш то?“

„Та нисам баш расположен за друштво, па
ако ће бити и млађег света, онда бих те мо-
лио, да ме код твојих извиниш.“

„Којешта“, упаде му Миша у реч, доћи
ти само, свако ће себи већ наћи друштва, а
теби ћу увек ја и жена ми бити на распо-
ложењу. С нама можеш како усхтеш.“

„Е, кад је тако, онда примам.“

„Таман је то довршио а пред њих стиже
момак са нарученом вечером. По вечери су
још мало разговарали о разним свакидањим
стварима па онда се крену сваки својој кући.

(Наставиће се.)

ОХ, НЕ ДАЈ СЕ ТАКО ТУЗИ...

(Х. ХАЈНЕ.)

Ох, не дај се тако тузи,
Мушки сноси црни јад!
Прво лето вратиће ти,
Што ти оте зима сад.

А кол'ко је остало ти,
А како је свет леп, гле!
А штогод ти мило само,
Смеш љубити све, све, све...

Б. Бранчић.

ЦРТИЦЕ УГЉЕНОМ.

О Д Х Е П Р И К А Ш Е Н К Ј Е В И Ч А.

С ПОЉСКОГ ПРЕВЕО РАЈКО.

(Наставак.)

ГЛАВА ЧЕТВРТА,

којој би могао бити наслов: Звер у клонци.

После тога на неколико дана, не сећам се до-
бро, да ли после пет или шест, седели су у „гостиш-
ској соби“ глумичке крчме кнез Бурак, одборник
Гомула и млади Репа.

Кнез ухватио за чашу па ће рећи:

— Шта се, врага, гложите ни око шта!

— Ја опет велим, да се Француз не да Прусу —
дерао се Гомула, ударајући песницом о сто.

— Мани Пруса, лукав је, псето! — одговара Репа.

— Та ништа, што је он лукав! Турчин ће помоћи
Французу, а Турчин је најјачи.

— Шта ви знате? Најјачи је Харубанда (Га-
рибалди).

— Није него још нешто... Какав Харубанда?
Где сте опет тога нашли?

— Што да га тражим? Као да нису говорили
људи, да је пловио по Висли на бродовима с вели-
ком војском. Није му се само у Варшави пиво до-
пало, јер је код куће на боље научио, па се за то
вратио.

— Немојте булазнити којешта. Сваки Шваба је
Чивутин.

— Молим вас, Харубанда није Шваба.

— Да шта је?

— Хм? Шта? Цар, да шта би био.

— Страшно сте паметни!

— Но, и ви сте ми паметнији!

— Па кад сте тако мудри, реците ми, како је
било презиме првом човеку?

— Како? Па Адам.

— Е да? То му је било име, али како му је
било презиме?

— Шта га ја знам.

— А, видите! А ја знам. Презиме му било
„Скрушила“.

— Мене ћете ви залудити?

— Ако не верујете, а ви слушајте:

„Звезда мора, што с' Господа

Млеком својим дојила!

Смрт си, што ју свету нан'о

Први човек, скрушила“.

— А, зар није Скрушила?

— Душе ми, јест.

— Боље да се то пије — примети кнез.

— У здравље!

— У здравље!

— Хајим!

— Шулим!

— Спаси Бог!

Испили сва тројица, али како је баш тада трајао
француско-пруски рат, бацио се одборник Гомула
опет на политику.

— Маните то! дед још једну! — рече мало
затим кнез.

— Спас' Бог!

— На спасеније!

— У здравље!

Нагнули наново, ал како је био арак, Репа је
већ мало ухватио, па треснувши празном чашом о
сто, примети:

— Е баш ваља! Да се болач лечиш!

— Онда још? — рече Бурак.

— Наспите.

Репа је био све црвенији, Бурак му непрестано
доливао.

— Макар што ви баците џак пасуља на раме,
опет би се ви бојали поћи на војну — пецне
кнез Репу.

— А што да се бојим? Кад се бије, нек се бије.

— Има малих па су јунаци, а има великих и
јаких, па су кукавице — примети Гомула.

— То је лаж! — плане Репа. — Ја се никога
не бојим.

— Ко зна? — опет ће Гомула.

— А ја вам кажем — одговори Репа, показујући
песницу као сомун хлеба — да вам опишам ребра,
расули би се као старо буре.

— Можда и не би.

— Хоћете ли, да вам покажем?

— Ман'те се — умеша се кнез. — Ваљада ћете
још за кике један другог, шта ли?... Дед још
по једну.

Пили су опет, ал Бурак и Гомула само поква-
сише уста а Репа истресе чашу арака на испад, да
му је око засузило.

— Сад се пољубите, — рече кнез.

Репа се расплакао, кад се почели грлити и љу-
бити, а то је био знак, да се добро поднапио; затим
је почео запевати и нарицати за телетом, што му
пре две недеље мањвало.

— О, како је красно јуне Бог узео! — јадао
се кроз плач.

— Но, немојте тако жалосно! — рече Бурак.
Збиља... дошло писару од уреда, да ће дворска
шума прећи на општину.

— И право је! — одобри Репа. — Зар је шуму спахија садио!

Затим наново удари у запевку:

— Ај, ај! Што ти је то било теле, право теле; кад сиса па дагне краву, одлети крава к'о ништа.

— Писар вели...

— Какав писар! — прекиде га опором Репа. Писар је мени нико и ништа...

— Немојте тако! Нимо!

Натегли још једанпут. Таман се Репа утишао и смирио на клупи а врата се отворе и на њима се појави: зелена чапка, прчести нос и козја брадица писарева.

Репа је био ђумнуо чапку чак на потиљак, ал сад је одмах тресне о земљу, ђипи и промуца:

— Хваљен Исус.

— Је л' ту кнез? — запита писар.

— Јест! — одговоре сва тројица у глас.

Писар приступи к њима а крчмар Шмул долети одмах са чашицом арака. Золзикјевич омириши, напрђи се па седне за сто.

Ћутали тако неколико тренутака. Најзад проусти Гомула:

— Господине писару?

— Шта је?

— Је ли то истина за ту шуму?

— Да. Само морате сви листом потписати молбецицу.

— Ја не потписујем, — примети Репа, јер се, као и сваки сељак, плашио, да потписује ма где своје име.

— Неће те нико ни молити. Ако не потпишеш, нећеш ништа ни добити. Од воље ти...

Репа се стао чешкати по глави а писар, окренувши се кнезу и одборнику, рече сасвим званичним гласом:

— Све је тако, као што сте чули, само сваки мора свој део плотом оградити, да не буде свађе.

— Онда ће плот више изнети, него што шума вреди — примети Репа.

Писар се није ни обзирао на њега.

— На трошак за плот — говораше даље кнезу и одборнику — послала је влада новаца. Још ће сваки ту имати и хасне, јер долази на главу по педесет рубаља.

Пијаном се Репи зажарише очи.

— А, ако је тако, потписаћу и сам. А где су новци?

— У мене, — рече писар. — А ево документа.

За тим извади на четворо савијену артију и прочита нешто, што сељаци, истина, нису разумели, али се ипак врло обрадовали; да је Репа којом срећом био трезнији, видео би, како је кнез лукаво намигнуо на одборника.

После тога, за дивно чудо, писар заиста извади новце па запита:

— Но, ко ће први?

Потписивали редом, а кад Репа узе перо, Золзикјевич тргне докуменат па рече:

— Можда ти немаш воље? То је свакоме од воље.

— За што не бих?

— Шмулу! — викне писар.

Шмул се појави на вратих.

— Шта заповедате, господине?

— Ходи и ти, да будеш сведок, да је то све од добре воље.

Затим се опет окрете Репи.

— Можда ти немаш воље.

Ал Репа се већ потписао и намоловао Чивута грђег од Шмула, па онда узе новце од писара, целих педесет рубаља, и спремивши их у недра, викне:

— Дај сад још арака!

Шмуле одмах донесе. Испили једну и другу. Мало по мало па се Репа већ одупрљо лактовима о колена и стао дремати.

Климао тамо, климао амо, напоследку падне с клупе прогунђавши: „Боже, смилуј се мени грешнику!“ и заспи.

Репина није дошла по њега, јер је знала, да може лако пазарити, кад је он напит. Тако је увек бивало.

Други дан је моли за опроштење, љуби јој руке. Кад је трезан, не чује зле речи од њега, ал кад је пијан, за час јој се што деси.

Репа је дакле преспаво целу ноћ у крчми. Сутрадан се пробудио, кад се већ сунце родило. Гледа, трља очи, види, није његова колеба, већ крчма, није ни „гостинска соба“, где је синоћ седио, већ прави прости бирц.

— У име оца, и сина, и светога духа.

Мотри још боље, сунце већ одскочило, па провирује кроз прљава окна у бирц, а на прозору стоји Шмул у мртвачкој кошуљи са тефилимом на глави; стоји на прозору и клања се и на глас се моли.

— Шмулу, пасја веро! — продере се Репа.

Али Шмул ништа. Клања се напред, клања се натраг, па се даље моли.

Репа се поче пипати, као што ради сваки сељак, кад преспаво ноћ у крчми. Напицао је новце.

— Исусе, Маријо! А шта је ово?

Међутим је Шмул свршио молитву па скинувши мртвачку кошуљу и тефилим, оде да их спреми у другу собу, а затим се полако врати миран и озбиљан.

— Шмулу?

— Шта је?

— Какав је то новац у мене?

— Шта, глупаче, зар не знаш? Та синоћ си се

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

погодно с кнезом, да ћеш за његовог сина вући коцку, узео си и повце и потписао уговор.

Сељак одједанпут пребледи као крпа, тресну чанком о земљу, за њом се и сам обори и стаде рикати, да се прозори затресли.

— Но, војаче, сад се чисти! — рече флегматично Шмул.

После по сахата Репа се примицао колеба. Репина је баш кувала ручак на кад чу, како је треснуо вратима, полети му од огњишта на сусрет, љута к'о рис.

— Пијаницо светска! — поче да му чита. Но кад га погледа, упрепасти се, јер га је једва познала.

— А шта ти је?

Кад уђе Репа у колебу, не мога с почетка ни речи да прослови, само седи на клупи на гледа у земљу. Жена га стала испитивати и мало по мало дозна све.

— Продали ме — рече напоследку.

Жена одмах у јаук; он за њом; детенце у колевици почело вршитати; гаров у вратих стао завијати тако жалосно, да су из других колеба истрчале бабе с кашикама у руци, питајући једна другу:

— Шта се десило код Рене?

— Мора да је туче, шта ли?

А Репина јаукала још више него Репа, јер га је љубила, сиротица, пада све на свету.

(Наставиће се.)

ДЕВЕТИ ДАН.

ПУТНИЧКА УСПОМЕНА.

(Наставак.)

танко је кори, да га не љуби; ће ће са шаком једном горштака дигнути Српство испод Турака?

Даница.

Не мож' га дигнут' а ти га брани!
Не уз Мурата, спрам њега стани!
Јер љубав чиста пала је с неба,
Па Србин, јунак, младој ми треба...

Станко.

А књаз је Станко зар кукавица?

Даница.

То ја не вељу, но издајица!

Станко јој не да даље, и каже јој, да је Деан с те ријечи пао, а он ће поћи ће чалма суди.

Даница.

Збиља?

Станко.

Зар у крш ови?

Даница.

Гњијездо вију ту соколови!
Којагод тица с камена стана
Овог одлети — црна је врана!
Врат, знади, чисту шеницу квари,
А за лизове — што земља мари?

Даница слиједи, да Станка одврати, а он њој: Балканска царице! Даница га дохвати за руку:

О, јадан Станко! рђа те била!
Зар Црна Гора није ти мила?
Лаж Муратова боље те веже
Но љубав њена зар, је ли, кнеже?!

Ах, Гора Црна, ах, земљо мила!

Твоја се с главе сад режу крила!...

Станко је опет називље балканском царицом а Даница:

Прекин', не грди! Ја сам Зећанка,
Црногорка, а кћер сам јунака!
То ти је царство балканско лажно
А нама горско царство је снажно!

Станко.

Данице, Црна Гора је мала,
Грчка се руши, Србија пала,
Занкова ето Маџарска леже,
Муратов ланац Бугарску стеже,
Кастриот, Ерцег, тек што се муче —

Даница (прекида га).

Обадва они нек се потурче,
Па и ти шњима, како ти драго!
Ми ћемо наше чувати благо,
Црн гениј Турској ми вазда бити,
Она ће с' о нас сва раздробити!
*Околној браћи даћемо руку,
Живо им помоћ', кад су у муку!
Аманет свети то ће нам биват':
Брацке им боље брацки привијат'!*
С Ловћена Балкан твој нек прегледа,
Па нека прегне, па нек се не да!
Жали л' ко крви и мушке главе
Нек ропства јарам на шију ставе!
Наша ће земља све биват' јача,
Јуначко гњездо и гај пјевача!...

Станко.

Црна је Гора потребна хљеба
А ти је дижеш чак спрам неба!...

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Даница.

Сухотна храна хлеб би сам био,
Кад га с духовним не би смочио...

Станко је опет позивље. Она с презрењем
опет одбија трон балкански. Станко: Ти ме
ниси никад љубила. Даница:

Моја је љубав дубока била,
А твоја — ниска, варљива, мала!
Сва моја срећа би твоја пала...
Црнојевићу, немој султану!
Одржи ријеч мени задапу...
Жив Црногорац и мртав буди,
Живот је кратак, смртни су људи!

Станко.

Цару сам моју ријеч већ зада'.

Даница.

Ма пријед мени! На, читај сада!

Па му даје ону пјесму, што јој је дао у очи
поласка пут Кроје. Станко јој понавља исту
изјаву љубави и опет нуди круну, па је пита,
што је веже? Даница:

Што ме веже? Све ме веже:
Ваздух и крв, аманети,
Муке, љубав, род и вјера
И слободе пламен свети!
Што ме веже? Небо наше
Подурто планинама!
Нас једине сунце грије
А око нас свуд је тама!
Што ме веже? Спомен дана
Кад ми они цвијет даде,
Кад зачеше у мом срцу
Слатке неке рајске наде...

Станко види, да је све бадава, да
све је иста,

Црногорство пред њом блиста!
па види, да мора бират,

Што је боље: крст — Даница
Или луна с сјајном круном.

И још једном колеба се, али ни љубав
Даничина не мога превагнути, па враћа оно
писмо Даници за усмену, приговарајући јој,
како је цјеливао. Даница њему:

Траг ће на души твојих цјелива
Да Црногорство моје умива,

па онијем писмом чисти се, куд је цјеливао,
буца га, и баца му у прси са овијем страхо-
витијем ријечима:

Ти изрод, Турчин и издајца,
Ја Црногорка, мала царица!

Станко се зар још не би одвојио, да се
војска од Жабљака не приближује. Већ је уз-
јахао да бјежи, па још моли Даницу, да му
скочи на коња. Даница њега моли, да не иде.

Станко.

Па зар нећеш? Баш не мари!
Цура тамо биће доста...

Даница.

А момака и Србаља
Колико их амо оста!...

Станко је кори, да га није никад љубила;
она му се куне овијем часом, да јест, и говори
му, да му не пристоји тако је грдити.

Станко.

Збогом остај свакојако,
Ти се удај, не дангуби!
Твога сретњег вјереника
Него мене боље љуби!
Па му јутром и вечером
Крстом, Српством пуши уши,
Док се ови соко врне
И све то вам не поруши!

Даница се на ове ријечи разгњеви, па отима
мач једном момку, да не утече крста, рода
злотвор клети. Па виче к војсци, што се при-
ближује:

Ко ухвати одметника,
Кнез Перуна кћи, Даница,
Прима за свог заручника!
Моју руку, десет села
И два двора у Жабљаку
На част да су Црногорцу
Осветнику и јунаку.

Станко јој на то одговара, да неће ниција
бити, кад не мога његова бити, па хоће да је
црном земљом састави, али је тек рањива, па
одлази тешкијем уверењем, да ће Иванова кња-
жевина бити потегом страшном султановој ца-
ревини, док у њој буде чељади као Деан и
Даница, и овијем опроштајем:

Збогом, кршу мученички!
Са твојијех са висина
Већ ме кориш, већ ме мориш
С мог издајства и злочина!...

И овијем свршује ова дуга појава пуна
љепота, које би и много богатијој књижевно-
сти могле на понос бити. Ја сам наводио овђе
оне стихове, који су ми се чинили љепши и
карактеристичнији, а сад ми се чини, да сам
љепше и карактеристичније изоставио! Али баш
то изобиље има бити на позорници велика мана
овој појави. Овако дуг дијалог у часу, кад го-

лики издајник хоће да утече преко границе, није природан, тер мора доста ефекту штетити. А то се лако може опазити, тек се упореди са овијем онај дивни приказ са Деаном. Али се морамо дивити карактерима, који нам се појављују у обојици. Станко се мучи на сваки начин, да Даницу наговори; он то чини и опасношћу свога живота све док се војска примакла близу из Жабљака, што у неколико оправдава ону дуљину дијалога. Дакле је љубав његова велика према Даници, што потврђује мачем, кад ју је шио погубити, да не би ш њом ко други рај уживао. Али је још виша љубав према круни балканској, коју му је султан обећао. Истина, у неколико се пута колеба, али и то допринаша све то већој опредељености карактера, јер се по томе види, да се борио и да га ништа није могло превити, па ни — љубав, која све може! А кад се шјетимо оне жеђи за славом, којом је пошао на војску у помоћ Скендербегу, оне мржње, која га је из Жабљака с очиног огњишта гонила, јер је тек треће лице на књажевском двору, ту немоћ љубави оне велике према властољубљу ми разумијемо.

Такођер разумијемо Даницу и оправдавамо. Даница страсно љуби Станка и с тога се најпослије лађа мача, да га погуби, да га тијем сачува од велике срамоте, јер како би она могла љубити Станка под теретом толиког злочина и толике срамоте? Она љуби Станка не само физичнога него и душевнога, какав јој се у срце и душу усадио. Али сада Станко је физични остао исти а душевни није. Догодила се у њему таква промјена, да је држала, кад јој је Марта прва јавила црно издајство, да је поманитала. Кад тамо, грозна истина! И Даница улаже све силе да поврати Станка, што је био; а како не може успјети, хоће да му живот одузме у намјери, да отклони од њега велику срамоту, јер она њега једнако љуби.

Него ћемо их ми још једном виђети и послије великог злочина Станкова у трећем чину. Издајница је подигао турску војску на Црну Гору и на Љешком пољу бој се бије. Даница и Марта носе по кондијер воде и вина, да рањеницима помоћи пруже, и пружају им је. Црногорци сузбијају Турке и већ између рањеника налазе наше Косовке ђевојке и Турака. Ту је и Станко, па кад угледа Даницу, говори:

Је ли она? ил' сјен њена,

Што се вије по разбоју?

Или гени Црногорства

Навјештава пропаст моју?...
— — — — —

Мало воде, Црногорко!

Даница.

Мало воде?... оно ко је?

Је ли машта, Боже свети!

Да л' ме око вара моје?

и пружи му кондијер, Станко пије а Даница му не да више.

Ни кап више!

Крета, Српства издајниче!

па га пита пријекорно: ту си сада, књаже и владару од Балкана? А он њој:

Ја се хтједох горе припет'

Па гром сретох у висине!

Еј, радиј сам и овако

Него узит у низине!...

Даница разјарена виче, ко је витез да посијече издајника!... А Станко је кори:

Хришћанскијех чујеш р'јечи

Тјешитељке рањеника!...

Даница.

Рањена сам усред срца!

Рањена сам усред душе

А рукама све твојима,

Што ми срећу истргнуше!...

Станко јој говори, да се свети, а она:

Да се светим!? то не могу,

Мој несретни вјерениче!

Љубав права, љубав чиста,

Ни у гроб се не одриче!...

Да се светим?! Глас љубави

Првобитне то ми брани!

Твоја су ми мрзна дјела

А мили ми твоји дани!...

(па му подиже главу и даје да пије.)

Станко.

А, овакве у рај нема!

Опрости ми, жено света!

Даница.

Кајеш ли се, што се роду

И хришћанству ти одмета?

Станко затеже одговорити, а међутим прилети Угљеша са два Турчина и однесу Станка рањена, који с рамена Турака одговара Даници:

Не кајем се! али жалим,

Што не шћеде моја бити!

Но се и још надам, да ћеш

У Скадар ме походити!...

Даница остаје сама, па се ћеши свршетком: Станко оста у животу а побједа је црно-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

горска. Све је добро, само њезипо биће што је празно, без икакве цјели. Још како бж преживјела покор Станков страховити!

Рече: да се и још нада,
Да ћу њега походити...
Као добра вјереница
Ја то морам учинити!

Али како? Морача се
У језеро бистро слива,
А оно се у Бојану
Пред скадарски град излива...

О Морачо, вјечни доме,
Причувај ме од пећина,
Док у крило језера ме
Твог не предаш плавог сина!...

Нак ће оно, као ђевер,
Довести ме испред града —
Ето тако походићу
Вјереника мога млада!...

Па скаче у Морачу, и тако свршава ова љубав, у колико је мени познато, сасвијем оригинална на позорници а одиста ријетка и у животу, али на сваки начин у цјелини и у појединостима психолошки истинита и природна, те сасвијем оправдана и разумљива. Послије толиког злочина Станко се и још нада, да ће га Даница слиједити, а Даница, да ће се Станко покајати! Заиста је силна моћ Даничине љубави, која се тако постојано бори до последњег часа на подлијеже опјећању части и очајању; као што је велика енергија демонска у Станка, који се толико опире своме анђелу хранитељу, својој тако љубљеној Даници.

Тако у Даници стијече српска књижевност карактер, какав не знам да ли има које друга књижевност; али на сваки начин карактер, који ће се не само у српској књизи шјати, док српства буде, него који ће српство заступати у свецкој књижевности у збору најшјајнијих карактера, што је умјетност кадра била произвести.

Али и Станко није сасвијем црн карактер,

(Свршиће се.)

Ј. Томановић.

БЕЛЕШКЕ О „ФИЛОЛОГИЧКОМ ИВЕРЈУ“

Господин Т. Маретић у „Viensa“ пише изврсно са потпуним знањем о рђаво скованим речима у хрватском језику, истребљује германизме, те учи читаоце „Венчеве“, шта је добро српски, а шта није. Заиста од овакових изврских бележака имаће читаоци „Viensa“ велике користи. Држим, да не ћу

како изгледа. Није само властољубље, није сама круна, која га нагони у Турке. Прије свега он се боји више Латина него Турака, а Ђорђе, нашљедник престола, хоће да се жени дуждевом Ђерком, па се боји лукавства латинскога. Друго, он је сасвијем увјерен, да се Црна Гора не може одржати спрема сили турској. С тога хоће да се потурчи па да буде цар султанов на Балкану, и тада

Скадар ћу главним учинит градом,
Пољешпат Зету умнијем радом,
Рају ће она подобна бити,
Српске ће виле по њој се вити...

Мисао је дакле одиста велика водила Станка; у оном тренутку није било друге спасоносније одлуке осим Иван-бегове. Што пак Станко није могао уважити ову, коју Даница онако живо заступа и брани, томе је крива себичност Станкова, који хоће да носи круну; а морамо признати, да га доста извињава и младост, која није могла имати довољног државничког искуства.

Тако у Станку имамо преставника оне велике партаје у српскоме народу, која је у мухамеданству тражила спаса своје власти противу османлија туђина, — оне властеле српске, која се успјешно опирала у Босни и Херцеговини османлијству туђинству до нашијех дана, у којијема се почела била братимити и спајати опет преко Градашчевића и Ризванбеговића са Иванбеговијем потомцима, са Црногорством, преко владике Рада, славног претка пјесникова.

На сваки начин пјесник је великијем пјететом сликао Станков карактер, тер и ако га осуђујемо, и ако му се радујемо његовом неуспјеху; не можемо га мрзити а још мање гадити га се. И Станко остаје достојан оне трагичне љубави Даничине.

Једном ријечи, према генијалној замисли цјелине ништа мањом генијалношћу су и карактери Станка и Данице изведени, што се из овога извода довољно може надозрети.

никога увредити, ако коју белешку кажем о „филологичком иверју“. Белешкама овим мислим само где где што допунити, што је г. Т. М. превидео.

1. У 33. броју овогодишњег „Viensa“ на стр. 526. пише г. Т. М. овако: „Према немачким слојеницама: Grossmacht, Grosshändler, Hochverrath

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

сковали смо у новије вријеме неподобе: велевласт, велетржац, велеиздаја, а назива се и: велепосједник, велекрст (Grosskreuz) и т. д. Те сложенице не ваљају ништа; њих су могли начинити само људи, који нијесу знали или нијесу хотјели знати, да адвераб не може стајати са супстантивом; не може се рећи пусто сват, него само пусти сват; а од тога гласи сложеница: пустосват. У тој сложеници немамо адвераб+супстантив, него адјектив+супстантив. Тко вели: велевласт, осјећа први дио веле као адвераб, како доиста и јест, али адвераб са супстантивом не може стајати, ни ако су сложене. Кад се сложеница пустосват разведе, бива: пусти сват, а у што ће се развезати велевласт, велекрст? Да ли у веле власт, веле крст!? За то ће бити најбоље писати и говорити: велика власт, велики трговац, велика издаја, велики посједник, велики крст и т. д.“ Да су сложене речи велевласт, велеиздаја, велепосједник наказе, које употребљују Хрвати и које су сковали људи, који немају појма о овој ствари, о том нема никакве сумње. Моја је намера овде да потражим узрок, за што су те речи наказе, јер г. Маретић по мојем мишљењу није то довољно показао и по излагању његову могли би извести погрешан закључак. Г. Маретић вели, да сложена реч не може се састојати из адјектива+супстантива. Ако ово узмемо за правило, онда не ваља велевласт, али би ваљало вељовласт или великовласт, а г. Т. М. не каже, да би то ваљало, него вели, да је најбоље писати и говорити велика власт, као што и има потпуно право. Моја ће задаћа бити, да потражим узрок, зашто не ваља велевласт, па ни великовласт, него велика власт, те да изречем главно правило, по којем постају сложене речи у нас Срба. Реч се сложена састоји из две речи, које морају изгубити свој облик, који имају као самосталне речи, кад се сложе у једну, те постаје новим наставком, н. пр. белоног. У овој сложеној речи први део јест основа, а ног постало је секундерним наставком *в* од нога, те по томе белоног не значи бела нога, него значи онога, који има беле ноге. Кад кажем белонога, то не ће значити бела нога, него ону, која има беле ноге. Кад би дакле белонога значило бела нога, а не ону, која има беле ноге, онда би и велевласт или великовласт могла значити велика власт. Тако и кривоврат не значи крив врат, него онога, који има крив врат. Тако је и црноока, тврдоглав и т. д.

Осим оваких сложених речи има и другојачијих, у којима је први део основа од супстантива, а дру-

ги део долази као облик од корена глаголскога са наставком само у сложеној речи, а као самостални облик не постоји, н. пр. богородица, винопија, водопија, жиропађа, чаброноша, рукопис, чанколиз и т. д. По овим речима скројена је и сложена реч градоначелник, која се радо код нас употребљује. Та реч сложена није добра, јер у њој други део постаје од корена глаголскога и као самостална реч не може стајати, те за то је најбоље писати и говорити градски начелник. Међу ове речи увретио бих ја и сложено реч Богоматера: Бог ме чува и Богоматера.*) Наши богослови говоре богомати, а то је по грчком *Θεομήτηρ*. Кад би се могло казати богомати, онда би се могло казати и велевласт, за то ваља писати богоматера или мати божја.

Трећа врста сложених речи састоји се кад је на првом месту основа од адјектива, а други део супстантив, који не добија нова наставка, те постоји као и самостална реч. Али ако и изгледа, да ова последња реч не мења својега наставка, мења ипак заједно с предњим делом своје значење. Тако н. пр. танкопреља не значи танка преља, него која танко преде; хитропреља не значи хитра преља, него која хитро преде; злопреља не значи зла преља, него која зло преде; самоток не значи сами ток, него мед, који сам из сата истече без икаквога гњечења и притискивања; сухозид не значи сухи зид, него зид без креча и земље; суводол не значи само сухи дол, него значи име месту, а за сваки други до, који је сух, где не расте ништа, морало би се казати сухи до. Пустопоље не значи само поље, које је пусто, где не расте ништа, него је Пустопоље име пољу у Поперини. Кад би дакле танкопреља значило танка преља, онда би и велевласт могло значити велика власт. Код наших дакле сложених речи главно је ово запамтити: У сложеној речи први део мора бити основа, а други део реч с новим наставком, која не постоји као самостална реч, или други део може бити и самостална реч, али онда сложена така реч мења значење. Ово је најглавније, што се има запамтити о сложеним речима.

2. Господин Маретић вели: не ваља писати ни говорити велепосједник, него велики посједник. Велики посједник добро би било, кад би посједник значило *der Besitzer*, али посједник значи сијело, посјед, *die Sitzgesellschaft*, *Besuch*: идем на посјед. Посједати не значи *besitzen*, него *sich setzen* (*einer nach dem andern*); тако и посједовати не значи *besitzen*, као што Хрвати у том

*) Види Српске народне пјесме, скупио Богољуб Петрановић, стр. 550.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

значењу употребљују ту реч, него значи походити, besuchen. И велики посједник, као што хоће г. Т. М., ништа друго није, него сушти немачки Grossbesitzer, а ја бих рекао, да би ваљало српски казати: велики газда, велики господар, велики власник.

3. Што се тиче 6. тачке, слажем се, само не знам, да ли треба писати Зрињски или Зрински? Зрински се увек потписивали Зрински, а не Зрињски, Тако увек у Хрватској Зринијади долази Зрински:

Ти Боже у свему поживињу ову
Прими по крвному ку пописах слово,
На боју, на дому, воде, копну, стову,

Карловци.

Дику, част вирному и стару и нову,
Продиљи Зринскому и роду његову.

За то др. Фрањо Ивековић у својој расправи: „Хрватска Зринијада прамa Мађарској“ и др. Јагић опет у својој расправи „Адријанскога мора Сирена илићи обсида Сигетска“ пишу увек Зрински. (Вид. Књижевник III. 319.336.).

4. Не знам, зашто г. Т. М. вели „филологичко иверје“? Наставак ски може се додати на филолог и онда имамо филолошко иверје, или може се додати на филологија, и онда би добили филологијско иверје, а филологичко не знам од куда би долазило, те држим, да не ће бити добро.

Јован Живановић.

КЊИЖЕВНОСТ.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ.

КАТАЛОГ СРПСКЕ НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ У БЕОГРАДУ. Књига трећа. CATALOGUE DE LA BIBLIOTHÈQUE NATIONALE SERBE À BELGRADE. Tome. III. У Београду. Штампано у краљевској српској државној штампарији 1886. Цена 5 динара. Други наслов: Каталог српске народне библиотеке у Београду. Књижевност српска и хрватска. Део I. Catalogue de la bibliothèque nationale serbe à Belgrade. Littérature serbe et croate. Volume I. У Београду и т. д. На 8-ни Чл. 653 стр.

Још док је г. Стојан Новаковић био старешина у народној библиотеци у Београду, почело се у 1881. години штампање каталога народне библиотеке. Помену-те године изађе први део под горњим главним насловом, и у њему странска књижевност. Тај први део захвата 631 стр. на 8-ни, и тешко га је сад добити, што су приликом првога српско-турског рата табаци употребљени за топовске фишке. У крат-коме предговору стоји ово: „Цео азбучни каталог народне библиотеке подељен је на три одељења: на странско, словенско и српско. Овим се прво од тих одељења предаје јавности; остала ће му следовати. У ову књигу ушле су и све набавке, које је библиотека добила до краја 1870. године.“ Из тога се види, да је у тај каталог ушла сваколика странска књижевност, која се у народној библиотеци находила на крају 1871. године. Књига је штампана, као што се чита на другој страни првога листа, трудом Стојана Новаковића, библиотекара, и Јосифа Мајзнера, помоћника народне библиотеке, по одобрењу мини-старства просвете и црквених дела.

Г. Јован Бошковић, који је за г. Новаковићем

предузео био управу библиотеке, нашампао је 1880. године другу књигу истога одељења странске књижевности, у којој су набавке из страних књижевности од почетка 1871. до краја 1880. рачунске године. Та је друга књига наставак првој књизи, израђена у оном истом оквиру и оним истим начином. Из ње се види, колико се од 1871. до 1880. за народну библиотеку из странске књижевности набавило. У предговору тој књизи саопштава се већ опширнији нацрт даљих публикација народне библиотеке. За трећу књигу одређена је, по томе нацрту, књижевност српска и хрватска, за четврту — књижевност осталих словенских народа (Бугара и Словака, северних и јужних Руса, Чеха и Пољака), за пету — попис ствари у народном музеју (уметничке старине грчке, римске и варварске, нађене у српским земљама; српске историјске ствари, етнографске, данашње уметничке, и друго.) За особити додатак одређен је: списак српских рукописа; грађе за историју српску новијега времена; староштампаних књига српских (палеотипи, инкунабуле, од 1490. до 1536.); земљописних карата и слика, на-име: бакрореза, челикореза, дрвореза, цинкореза и литографија.

Управо после штампања те књиге народни је музеј добио особитога старешину у лицу толико већ за наше старине заслужнога г. Мих. Валтровића, и први пут је издат закон о народној библиотеци и музеју, којим се те установе неким начином везују за велику школу, и којим им се даје положај, као засебним заводима. То је извршено у течају 1881. године. Ма да је и тиме и буџетом влада доста учинила за ове заводе, остала је ипак неподмирена

главна потреба, сâм стан за библиотеку и музеј, који је данас већ преко сваке мере недовољан. Докле ће се у томе још библиотека и музеј патити, идемо да видимо. Међу тим публикација је каталога продужена, и као што се из горе наведеног наслова види, предата је ове године јавности и трећа књига, која је од особитог интереса и коју овим приказујемо, видећи, да је готово неопажена остала у листовима нашим, који јој, ваљда као службеној публикацији, нису скоро никакве пажње поклонили.

Трећа књига каталога, која је ове године изашла, уређена је и издата при доскорашњем старешини народне библиотеке, г. архимандриту Н. Дучићу. По предлогу г. арх. Н. Дучића влада је одредила особитога чиновника, г. Саву Сретеновића, пређе начелника министарства просвете, а у тај мах и сад чиновника на расположењу, да се бави израђивањем и штампањем овога каталога. Каталог има знатну вредност за литерарне историке и библиографе. Ма да у њему има само оно, што има библиотека народна, али пошто је та библиотека данас најпотпунија збирка српских дела, и пошто се у њој годинама пази на то, да се у набавкама ништа не пропусти, што је на нашем језику штампано, то овај каталог може у многome да вреди као ново издање библиографије српске. И како је општи наш народни и научни интерес, да се у народној библиотеци у Београду дође до потпуне збирке свега српскога, имају још у публикацији овога каталога родољуби готову упутницу, шта да библиотеци пошаљу, те да се њене збирке у интересу науке о српству што пре до истините потпуности доведу. Ову дужност ми се усуђујемо нарочито препоручити родољубима — с уверењем, да ће они схватити сав значај, који је у потпуности књижевних збирака за развијање науке наше.

Каталог је уређен, не по годинама као библиографија г. Ст. Новаковића, него по азбуци. Ако се

при оном систему отвара поглед на поступни развитак и кретање литературе из године у годину, у овоме се лако види, шта је који писац урадио. Израда је у главном извршена са довољно марљивости и тачности, ма да би се још понешто имало желети. Књиге су исписиване на презиме онога, ко је књигу написао или превео, (ако је преведена), на име главног предмета, о коме се у књизи говори (ако имена пишчева нема назначена); на име прве речи, којом се књига (ваљда наслов?) почиње, ако се у књизи о многом које-чему говори. Види се при појединим делима, да је мало пажено на разна издања, те нису ни назначавана при појединим књигама, а на то се лако могло назити, и улази баш и у потребе азбучног каталога као таквог. Исто тако се налази дела у више свезака, при којима није никакo назначено, да имају више свезака. Пошто је пак овде азбучни каталог библиотеке у исти мах и библиографија по азбучном реду писаца, не би ништа сметало каталогу као таквом, да се нешто више рачуна водило и о библиографским захтевима. Број страна се могао ма у загради саопштити.

Од интереса је још, што се овде у једној књизи има и српска и хрватска библиографија, ма да се напред може знати, да је хрватски део много непотпунији од српскога.

Али, ма да би се још понешто могло наћи за напомену, књига је израђена добро и далеко је испред Кукуљевићеве библиографије хрватске, која је по истом систему израђена. Књига ће и осим оних, који хоће да се њоме само за употребу народне библиотеке користе, наћи људи, који ће је за студије наше литературе моћи с коришћу употребити као помоћно средство. С тога смо благодарни и управи библиотеке и влади српској, који су учинили, да се књига наштампа и на свет изађе, пошто је за израд њен доста и труда и трошка требало.

И.

ЛИСТИЊИ.

Г Л А С Н И К.

(Мита Поповић), наш вредни и омиљени песник, неморни књижевник, те сарадник и листа овог, оболео је опасно, те је одведен пре недељу дана у Б. Пешту у Шварцеров завод. Дај боже, да нам се што пре врати здрав и чин на радост својим многобројним пријатељима а на корист нашој књижевности!

(Словенски језик на Будимпештанском универзитету.)

Првог течаја нове школске године предаваће на пештанском универзитету професор словенских језика, др. Оскар Ајбот: Историју чешког језика и Пушкинова Аџе-

гина. — Прошле године поднела је српска омладина тога универзитета молбеницу акад. сенату, да се успостави тамо и катедра за српски језик и књижевност. Не знамо, шта је у томе решено.

(Чешки патриотизам.) Чеси осећају живе симпатије за своју земљу, где су год. Познато је, да Чеси у Америци имају своје листове, своје школе, па чак и свој универзитет. Пре неколико година долазили су ти Чеси, да посете своју стару домовину. Сада опет, вели „Браник“, намеравају они Чеси, који су у Букарешту и у Романији, да почетком септембра посете Брин и Праг и да виде своје народно позориште у

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Прагу. Њима се придружују и Чеси из Бугарске, Србије, Босне, Херцеговине и из Цариграда. Сви путују засебним војвама. Не буди эле какве замерке, што ћемо приметити, да је у нас тешко напанути н. пр. наше певачке дружине и на какву значајну народну прославу, где се не захтева ни толико трошка ни дангубе, а треба да се чује и на културном медању: „да Срб још живи, да је јунак.“ Ено на женској изложби овде у Новом Саду одавале се биле једва две дружине, Сомборска и Карловачка. А камо да се скупају где једаред у години или бар сваке друге године! У нас има певачких дружина толико, да би сваке године бар једна или више могле полетати на Бранков вис, или у који манастир на народну славу или иначе другом приликом каквом, да их народ чује и позна свет. Овако слабо врше певачке дружине свој задатак. Ал да! Питајмо се, шта је од састанка српских књижевника, што га још пре неку годину изазиваше наш вредни Ст. В. Поповић? Шта је од нашег друштва св. Саве? Шта је с толико других покушаја замислихана а неизведених?

(Тридесет година смрти Јов. Ст. Поповића, тога творца наше позоришне књижевности, прослављено је у Вршцу 11. (23.) авг. о. г. свечаном дилетантском представом. Ј. Ст. Поповић умр'о је 1856. у Вршцу, где се и родио 1806. — Хвала и слава Вршчанима, да се сећају своје дике!

(Историјска изложба у В. Пеншти) отворена је свечано 4. авг. у тамошњој згради за вештине, а приређује је главни град Угарске у спомен двестагодишњег ослобођења свога од Турака. Први задатак изложбе те јесте тај, да се њом учини спомен и страним јунацима, који се за ослобођење Б.Пенште борили, те су поред угарских застава и грбова истакнуте и њине, и хоће да се покажу пиемене исправе, одела, оружја и т. д. из оног доба, те да се садашње колело подстакне, да живље негује културе и љубав према домовини. Сам цар и краљ дао је силне драгоцености из тог доба на излог. Изложене су ту и слике војсковођа разних народности у рату противу Турака, као и слике важнијих битака око Будима.

(Споменик Драгину Тушелу-Јаблонском), свом песнику и родољубу, који је у прво доба буђења народне свести у Чеха својим родољубивим песмама стекао великих заслуга у народу, подигоше благодарни Чеси ово дана у Кардаш-Речици.

(Отпор туђинству.) Хрвати се свом снагом опире туђинској култури, да што топлије пригрле словенску. У Загребу се живо ради, да се у више друштво уведе руски језик место немачкога и француског. И универзитетска омладина и одличне госпође уче тај језик. И код њих је као и код нас уста болест. Ни Хрватице ни Српкиње не прињају око свог лепог матерњег језика, него им је у души, да покажу, како су изображене, кад уплету у најобичнији разговор какву немачку или француску изреку, као да баш уживају, да не знају свог језика.

(Фонд Илије Коларца) у Београду износи поред фонда за српско свеучилиште 15.000 дуката, а доноси годишње 3.300 фор. Како су све препреке уклоњене, отпочеће се сваке године новац овај употребљавати на потпомагање српске књижевности и просвете.

(Рђав знак нашега стања.) „Наше Доба“ има у 97. и 98. бр. чланак А. М. Матића: „У очи нове школске године“. Писац упозорава родитеље, да не треба да се усиљавају против својих снага, него да упућују своје синове оним путем, којим ће најсигурније постати ваљаним члановима свога народа, особито је противан тому, што српски родитељи дају на силу бога децу на „господство“. Имају осталога вадио ове стварне податке: Задужбина Петра Костића из Черевиха

на стипендије сиромашним ђацима постоји од 1. окт. 1866., дакле ево пуно 20 година. По рачуну Матићеву издано је на питомаце фор 22.404 и 53 новч. Читав капитал! Али је тај силни новац уладу потрошен, јер од тих питомаца својих започетих наука ниједан није свршио!! Или му је стипендија одузета због крајње нехатости, или је прекинуо сам на по пута, или је умр'о. Зло! Па шта мислите, колико их сврши или не сврши својих наука од оних наших ђака, које родитељи издржавају, а не води се о њима званичан рачун као о стипендистама, те и немамо за њих података? „Многи од тих, који су с том стипендијом пошли, да су остали код куће, можда би били добри земљеделци, ваљане занатлије и вредни трговци на селу, овако су нико и ништа, себи на штету али и народу; јер треба да знамо, да се баш из таквих редова, из редова пропаalih ђака ствара легија незадовољника, којима ништа не ваља, који би све да руше и све да обрају. Добро би било, да се све наше стипендијске задужбине овако прорештају; а то би могло тек онда бити, када би сви, који рукују овом или оном задужбином, извели статистичне податке о свима својим питомацама дојако. То би нам најбоље показало, каква плода имаде од родољубивих и племенитих намера толиких српских завештача. То би нам најбоље показало, шта треба да радимо и зашто смо данас оваки, као што смо? Па ко има најбољу будућност у нашој домовини? Ево, на судите: По штампаном извештају кр. угарског министарства богочасти и јавне наставе било је крајем године 1884—5. у свима гимназијама и реалкама у Угарској свега 37.947 ученика, од отих је Чивута 7551, — дакле петина; у Будим-пештанском универзитету у зимњем течају исте године 3.342 слушаоца, од отих Чивута 1.022, у летњем течају 3.172, Чивута 998, — дакле од прилике трећина Чивута; на техници свега 564 слушаоца, од отих Чивута 227, — дакле скоро половина. А становника има у Угарској 11,613.574, од отих Чивута само 624.680, — много додуше, али према укупном броју становника у опште много мањи сразмер него према броју ђака. Је ли дакле чудо, кад се по нашим општинама гњезде Чивути не само као трговци, за које ми у опште ништа и не радимо, него и као лекари и као адвокати, за које се троше толике народне хиљаде?! Писац тога чланка налази тому узрока, „што су Хришћани без размишљања лењи према Чивутима. — Промислимо! Можда нема — неправдо!

КЊИЖЕВНЕ НОВОСТИ.

— 137. свеска Народне библиотеке Браће Јовановића доноси свршетак одломка из Рајићеве историје „Мрњачевићи и Грбљановићи.“

— У „Гуслама“ читамо, да се поговара, како ће Бечка српска академијска дружина „Зора“ покренути нов српски илустрован књижевни лист, на којем би радила омладина српска, што се бави горе на наукама.

— Иашло је издањем књижаре Луке Јоцића и др. у Н. Саду треће сасвим поправљено издање у две свеске „Мађарско језикословље“ у практичним примерима, по наставном плану вис. министарства просвете од 27. јуна 1879. за српске основне школе удеио Јован Илијћ, управ. учитељ“. Првој свесци цена 20 новч. другој 24 новч. — „Застави“ их рецензент — Кр. — у бр. 128. препоручује мирном душом свима нашим школским властима, управитељима и учитељима. Вели: „Што је најредна метода за учење страних језика у нар. школи као најпоузданијег путевођу обележила, све је то вештим начином склопљено у обе ове књиге.“ — „Ми имамо за учење мађ. јез. више књига, но ни у

једној не нађосмо, да су све врлине добре књиге за учење страног језика тако спојене као у ове две Илијеве књиге". Нема ту ничега, што би било насумце без реда сложено. Једино је, што нам се, вели рецензент, чини, да је требало још практичније удесити, а то су велика писмена на 27. и 28. стр. прве свеске; проста писмена су најлепша."

— Ива пољског књижевника Чајковског, који се зимом убио, (в. 4. број нашег листа на стр. 132.), остале су силне белешке, у којима су забележене усмене његове. Покојник их је написао на неколико дана пред жалосну своју смрт. Успомене ће те сада почети излазити у Лавову и опсегнуће шест великих свезака „Slovak“, из којег видимо ову белешку, вели уз њу ово: „Како је Чајковски у животу своје необично много искусио, много света видио и познао много људи, па како је имао изванредан дар опажања, то се можемо надати, да ћемо у тим успоменама добити занимљивог и драгоценог материјала“.

— Читамо у другим листовима, да су шаљиви листови у Београду „Муња“ и „Грбонџа“ престали излазити. Ми их нисмо добијали, зато слабо и знајасмо за њих.

— „Vienac“ одговара нам у свом 35. бр. на нашу белешку (у 33. броју „Стр.“ на претпоследњем месту у „Књижевним новостима“) овако: „Да је језик народних пјесама у Вукову зборнику прави хрватски језик, управо као и српски, о том не двоји више нитко, па ни сами Срби. Што покрај тога има још увијек објектних омладинаца српских, који то нијечу, не одлучује ни мало, већ показује једино, да су такви омладинци куд и камо гори од хрватских младенаца. — Још нешто. Недавно вабавило Стражилово Вијенцу, што се у роману У ноћи приказују ти српски омладинци оваки, каки јесу, наиме као најљући противници свега, што је хрватско. А има ли их, који мара за Хрвате? Зато поручујемо другу Стражилову: Покажите нам ваљане оригинале, бит ће и копије боље!“

— Књижара А. Хетлера у Берлину наумила је, да издаје: Zeitschrift für vergleichende Litteraturgeschichte, дакле часопис за упоредну историју књижевности. Доносиће веће самосталне расправе, приоштаваће књижевне новости и оцењиваће равна дела. Уредник је др. Макс Кох, проф. у Марбургу у универзитету; сарадника се пријавио већ врло знатан број, а све снаге познате у књижевности. Годишње ће излазити 6 свезака, по 30 до 36 табака, са ценом на свих 6 свезака 14 марака.

— Месеца октобра о. г. изаћиће на свет, као што јавља „Ljubljanski Zvon“, друго поправљено издање књиге дра Григорија Крека „Einleitung in die slavische Literaturgeschichte“. Та књига — вели „Ljubljanski Zvon“ — која је имала године 1875. толико успеха у Енглеској, Француској, Немачкој и међу свима Словенима, добро ће доћи свима онима који хоће темељно да се поуче словенској литератури.

С М Е С И Ц Е.

(**Неспички реванш**). Увечани мађарски песник Јован Вајда, чијих је песама више преведено на српски а песма „A hajón“ чак и од три наша песника (види Српске Илустроване Новине за годину 1882. бр. 19. на страни 109.), бавио се једаред у Суботици у кругу својих пријатеља на се повела реч о томе, како би то било лепо, кад би се Вајда Србима реваншовао те превео што иза ког српског песника. Е али како ће, кад не зна српски! Пријатељи се онда досете, да му реч по реч кажу мађарско значење сваког стиха па одаберу за то Змајев „Савет тужним и светоболним душама.“ Па ево тог Вајдиног превода упоредо са изворником

TANÁCS	SABET
elkeseredett, világfájdalmas lelkeknek.	тужним и светоболним душама.
Élő fájdalom e világ; Kemény próba test, léleknek.	Свет ^о је овај мука жива, Искушење души, телу;
Ninensen itten békessége Se városnak, se vidéknek.	Нигде нећеш наћи мира, Ни у граду, ни у селу.
Ez a világ örök zsbaj; Föl se veszi érzelminket.	Свет је овај типма, врева, Чуства наша он не верма.
Boldog a ki elrejtőzik, Boldogok a szerzetesek.	Благо оном, ко се скрије, Благо ли си калуђер'ма!
Amíg ifju vagy, csak küzdesz; De midőn erőd elhagyott, Csodásan, hívogatólag Szólnak a zárdaharangok.	Док си млађан, још се бориш, Ал' кад и та снага клоне, Прислушкујеш, како дивно Самостанска звона звоне.
A világ lök, rád nehezül, Egyre csak sért, gyötör téged; Hogy ha neki hátat fordítsz, Ki venné rossz néven tőled?	Свет те гурка, свет те кивн, Свет те мучи, свет те вређа; Ко ти може замерити, Кад окренеш свету леђа!
Hát bizony csak fordíts hátat, Hisz ő sem törődik véled; Ha lát, megvet, és ha dicsér, Akkor épen megcsal téged.	Јест', окрени свету леђа, Та не мари ни он за те; Кад те види, презире те; Кад те хвали, превара те!
Ha a terhek összezuztak, Lelkedre sötétség borul, Hát csak erédj kolostorba, — S igyál buzgón a jó borból.	Јест', терети кад те скуче, На души ти падне тмина — Ти отиди у манастир — Па се напн добра вина.

(**Како чему**). Кад се мизерере славнога оперног композисте-Лилија први пут давало пред Лудвиком XIV., клечао је краљ те је тиме и сав двор приморао да клечи. После песама зашта краљ познатог шаљивичицу грофа Филибера Грамона, како му се допада музика. „Дивна за уши, али грозна за колена!“ одговори гроф.

САДРЖАЈ: Почетак. Песма од Вл. М. Јовановића. — Под образном. Приповетка. Написала Милева Симића. — Ох, не дај се тако тузи . . . (Х. Хајне.) Превео Б. Бранчић. — Цртице угљеном. Од Хенрика Шенкјевича. С пољског превео Рајко. (Наставак.) — Девети дан. Путничка успомена. Од Л. Томановића. (Наставак.) — Белешке о „филологичком иверју“. Од Јована Живановића. — Књижевност. Оцене и прикази. Каталог српске народне библиотеке у Београду. Књига трећа. Од — Ђ. — Листићи. Гласник. — Књижевне новости. — Смесце.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 ф.р. а. вр. на целу годину, 2 ф.р. 50 новч. на по године, 1 ф.р. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф.р. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.